

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
Випуск 25
Частина 2

**Херсон
2017**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Шапкова Ніна Ігорівна, доктор економічних наук, доцент (завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Херсонського державного університету).

Заступник головного редактора:

Стратонов Василь Миколайович, доктор юридичних наук, професор (ректор Херсонського державного університету).

Відповідальний секретар:

Макаренко Сергій Миколайович, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Херсонського державного університету.

Члени редакційної колегії:

Савіна Галина Григорівна, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри менеджменту та маркетингу Херсонського національного технічного університету).

Соловійов Ігор Олександрович, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри менеджменту організації Херсонського державного аграрного університету).

Шебаніна Олена В'ячеславівна, доктор економічних наук, професор (декан факультету менеджменту Миколаївського державного аграрного університету).

Назарова Галина Валентинівна, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця).

Мохненко Андрій Сергійович, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри економіки підприємства Херсонського державного університету).

Кузнєцов Едуард Анатолійович, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри економіки та управління Одеського національного університету імені І.І. Мечникова).

Скидан Олег Васильович, доктор економічних наук, професор (ректор Житомирського національного агроекологічного університету).

Ушкаренко Юлія Вікторівна, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри економічної теорії Херсонського державного університету).

Драган Олена Іванівна, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці Національного університету харчових технологій).

Грегорі Гарднер, Ph.D, професор економіки Державного університету штату Нью Йорк (м. Потсдам, США).

Едвін Португал, Ph.D, професор економіки Державного університету штату Нью Йорк (м. Потсдам, США).

Римантас Сташис, Ph.D, професор економіки, завідувач кафедри менеджменту Клайпедського університету (м. Клайпеда, Литва).

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»

включено до переліку наукових фахових видань України з економіки

на підставі Наказу МОН України від 14 лютого 2014 року № 153

Затверджено відповідно до рішення Вченої ради

Херсонського державного університету

(Протокол № 2 від 25.09.2017 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію

друкованого засобу масової інформації серія КВ № 19747-9547Р,

видане Державною реєстраційною службою України 15.03.2013 р.

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Вдовиченко А.В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИКІВ НА РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	87
Сгоращенко І.В. ВИРОЩУВАННЯ І ЕКСПОРТ ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИКИ.....	92
Самойленко Ю.І. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	97
Ступень Н.М. КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	101

СЕКЦІЯ 7 ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Касич А.О. ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВТРАТ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ.....	105
Наумова М.О. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	109
Пристапа М.І. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА».....	114

СЕКЦІЯ 8 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Гладких Д.М. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ СВІТОВИХ ТРЕНДІВ.....	118
Голіков С.С. ПОДАТКОВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	122
Калашник І.О. РИЗИК-ФАКТОРИ УКРАЇНСЬКОГО ФОНДОВОГО РИНКУ В ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЦІВ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ.....	126
Клапків Ю.М. АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ.....	131
Онищенко В.В. РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ У ПРОЦЕСІ ЗМІН БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	135
Параниця Н.В. СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ У НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	141
Семенов А.Ю., Пахненко О.М. АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРУКТУРИ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	145
Стеценко Б.С. ПИТАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ДЕФІНІЦІЇ «ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА» В СУЧАСНІЙ НАУЦІ.....	151
Чуницька І.І. ОБҐРУНТУВАННЯ ФУНКЦІЙ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	154
Шолойко А.С. ГЕНЕЗИС ІНФРАСТРУКТУРИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	158
Ярошевська О.В. РЕЙТИНГОВІ АГЕНТСТВА НА ФОНДОВОМУ РИНКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА.....	161

УДК 336.76:339.924

Семенов А.Ю.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумського державного університету***Пахненко О.М.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумського державного університету*

АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРУКТУРИ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті на основі наукових джерел та статистичних даних розглянуто стан та структуру ринку фінансових послуг Європейського Союзу. Виділено провідне місце банків як головного фінансового посередника в ЄС, представлено роль європейських фінансових посередників на ринку фінансових послуг України.

Ключові слова: Європейський Союз, ринок фінансових послуг, банк, страхова компанія, фінансовий посередник, фінансовий інститут.

Семенов А.Ю., Пахненко О.М. АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ И СТРУКТУРЫ РЫНКА ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

В статье на основе научных источников и статистических данных рассмотрены состояние и структура рынка финансовых услуг Европейского Союза. Выделено ведущую роль банков как главного финансового посредника в ЕС, представлена роль европейских финансовых посредников на рынке финансовых услуг Украины.

Ключевые слова: Европейский Союз, рынок финансовых услуг, банк, страховая компания, финансовый посредник, финансовый институт.

Semenog A.Y., Pakhnenko O.M. THE ANALYSIS OF THE STATE AND STRUCTURE OF THE EUROPEAN UNION FINANCIAL SERVICES MARKET

The article examines the state and structure of the financial services market of the European Union on the basis of scientific sources and statistical data. The leading role of banks as the main financial intermediary in the EU is highlighted and the role of European financial intermediaries in the financial services market of Ukraine is presented.

Keywords: European Union, financial services market, bank, insurance company, financial intermediary, financial institution.

Постановка проблеми. Не зважаючи на існування великої кількості інтеграційних об'єднань у світі, беззаперечно, Європейський Союз є найуспішнішим прикладом політичної та економічної інтеграції, що формує орієнтири для розвитку інших країн, зокрема, й України. Однією з важливих сфер, що потребує системного розвитку в контексті європейської інтеграції України є сектор фінансових послуг. Потреба в ефективному розподілі обмеженого фінансового ресурсу за умов орієнтації вітчизняного експорту на ЄС і зумовлює необхідність цілісного аналізу стану та структури європейського ринку фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стану та розвитку ринку фінансових послуг ЄС розкривається як у працях зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Розвиток ринку фінансових послуг ЄС у контексті інтеграції окремих ринків капіталу країн-членів ЄС розглядається фахівцями Центру ринкових досліджень PricewaterhouseCoopers (Браян Полк, Грегори Вебер, Астрід Бауер та ін.) [7], Європейського центрального банку [6] та Європейської комісії. Так, на важливості розвитку фінансового сектора в країнах-членах ЄС наголошує Т. Падоа-Шіюппа; ключові особливості розвитку фінансового сектора в ЄС, його структуру, функціонування та тренди розглядають К. Тіман, Г. Кавігліа, Г. Краузе, В. Йоцов та інші. [8]; мікrokредитування як фінансова послуга на ринку ЄС знаходиться у центрі уваги С. Лагоа [9]. У контексті реформування ринків фінансових послуг у перехідних країнах в умовах інтеграції до Європейського фінансового простору означена проблема досліджується й представниками вітчизняної наукової школи [2-4] (Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко, С. А. Ачкасова, М. М. Воротин-

цев, Д. О. Давиденко, О. О. Золотарьова, М. І. Макаренко, Є. О. Горюнова та ін.).

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в проведенні аналізу стану та структури ринку фінансових послуг ЄС, визначенні особливостей його функціонування та перспектив інтеграції з вітчизняним ринком фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спільний ринок фінансових послуг Європейського Союзу є невід'ємною складовою єдиного внутрішнього ринку продукції, капіталу та робочої сили. Його основою є свобода руху капіталів, платежів та послуг, що визначені в п. 1 ст. 3 Договору «Про заснування Європейського Співтовариства»: «діяльність Співтовариства повинна включати в себе внутрішній ринок, що характеризується відміною перешкод вільному переміщенню товарів, осіб, послуг та капіталів між державами-членами».

Незважаючи на стратегічне значення створення єдиного ринку фінансових послуг ЄС для процесу подальшої інтеграції, процес його формування зайняв багато часу і продовжується донині у зв'язку з необхідністю розробки спільного нормативного забезпечення даної діяльності. Так, свобода переміщення капіталів є лише початковою свободою здійснення широкого кола фінансових операцій пов'язаних з інвестуванням як у межах країни походження капіталу, так і в інших країнах-членах ЄС. У той же час, свобода руху капіталу тісно пов'язана зі свободою руху платежів, що є основою правового регулювання політики у сфері фінансових послуг. Прикладами законодавчих актів ЄС у галузі поточних платежів є «Регламент про транскордонні платежі в євро», що визначає три категорії платежів (транскордонні кре-

дитні перекази, транскордонні електронні платежі, транскордонні чеки), та «Директива про транскордонні кредитні перекази». Згідно ст. 49 Договору «Про заснування Європейського Співтовариства» невід'ємною складовою єдиного ринку також є свобода руху послуг. У межах ЄС не повинно бути обмежень підприємницької діяльності у сфері надання послуг [1].

Розбудова спільного ринку фінансових послуг ЄС здійснюється завдяки функціонуванню системи наглядових інституцій [2]:

Європейська рада із системних ризиків;
Європейський орган з цінних паперів та ринків;
Європейський банківський орган;

Європейський орган із страхування та пенсійних фондів

Водночас реалізація програм та проектів Європейського Союзу неможлива без функціонування органів, що забезпечують кругообіг та забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів економічної діяльності як у межах об'єднання, так і в країнах Європейської співпраці. До таких об'єднань можемо віднести: Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку [3; 4].

Відповідно до класифікації Європейського центрального банку [5] ринок фінансових послуг ЄС представлений такими фінансовими посередниками:

– *Монетарні фінансові інститути* – фінансові установи резиденти країн Європейського Союзу, видом діяльності яких є отримання депозитів та видача кредитів, а також інвестиції у цінні папери за власний рахунок. До них відносять: Центральні банки країн ЄС, банківські та інші кредитні та депозитні фінансові установи, інституції з випуску та обігу електронних грошей, грошові фонди.

– *Інвестиційні фонди* – фінансові інститути, що здійснюють інвестиції у фінансові та нефінансові активи.

– *Фінансові компанії спеціального призначення* – займаються сек'юритизацією фінансових активів, за рахунок емісії власних цінних паперів, які викуповуються інвесторами. Їх призначення – зменшення кредитного ризику.

– *Провайдери платіжних сервісів* – компанії, що забезпечують трансакції в межах ЄС.

– *Страхові компанії та пенсійні фонди.*

Загалом у Європейському Союзі станом на червень 2017 року функціонувало 7 467 монетарних фінансових інститути, серед них 6465 кредитних інституцій, 734 грошових фонди та 239 інших депозитних компаній, 55759 інвестиційних фондів, 3733 фінансові компанії спеціального призначення, 5768 компаній-провайдерів платіжних сервісів, 3307 страхових компаній [5].

Ринок фінансових послуг ЄС представлений широким колом посередників, що функціонують на грошовому, борговому та фондовому ринках. Водночас, історично склалося, що банки займають провідну роль на ринку фінансових послуг у країнах ЄС, а кредити, є основним джерелом фінансових ресурсів для підприємств та домогосподарств Спільноти. Так, розмір виданих кредитів у відношенні до ВВП країн ЄС у 2015 році склав 212 %, у той час як обсяг боргових цінних паперів – 171 % від ВВП, акцій – лише 60 % від ВВП (рис. 1).

Це суттєво відрізняє ринок фінансових послуг ЄС від США, де у той же період кредити зайняли 147 % від ВВП, акції – 115 %, облігації – 220 % від ВВП, водночас тісно поєднує з ринком Японії, де струк-

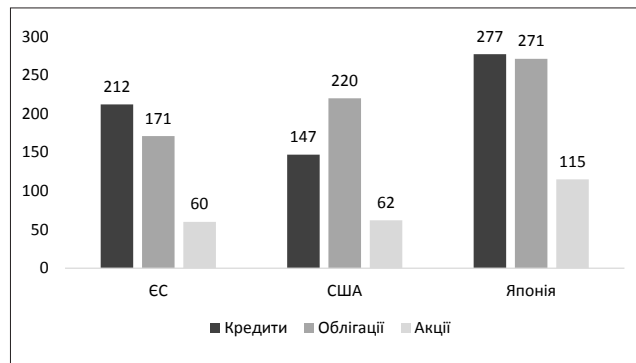

Рис. 1. Розмір різних ринків фінансових ресурсів по відношенню до ВВП країн у 2015 р., %

тура ринку досить схожа. Саме тому, Європейський Союз часто називають «кредитно-орієнтованою економікою» (loan-based economy) [6; 7].

Велика роль банківського фінансування пояснюється уподобаннями домогосподарств та реального бізнесу. Так, заощадження домогосподарств у ЄС більшою мірою зберігаються на банківських депозитах, що складає 30,6 % усіх фінансових активів домогосподарств. Натомість у США їх частка є майже втричі нижчою – 12,7 %. Що до інвестицій в цінні папери, то лише 23,9 % домогосподарств розміщують свої активи у пайових та інвестиційних фондах, що майже удвічі менше ніж у США (45,3 %). Водночас страхові та пенсійні вкладення разом займають майже 40% усіх активів громадян ЄС, що є значно більшим рівнем, ніж у США (32,6 %) та Японії (26 %). Причиною є, як менша схильність європейців до ризикової діяльності та культурні звички у заощадженнях, так і особливості податкового законодавства у сфері інвестицій, рівень фінансового розвитку та кредитної політики банків (рис. 2).

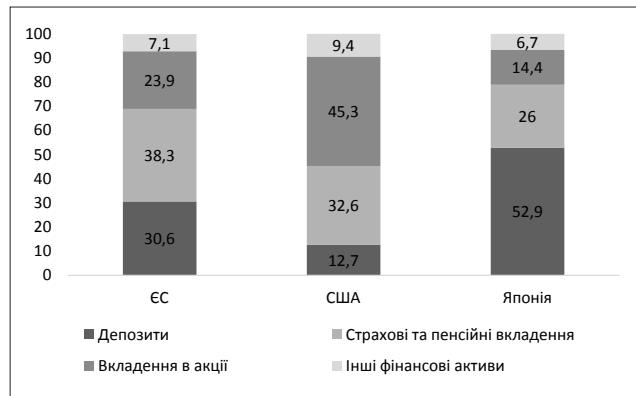

Рис. 2. Структура фінансових активів домогосподарств у ЄС у 2015 р., %

Аналогічною є структура залучення фінансових ресурсів і підприємствами реального сектора економіки. Так, частка кредитів у структурі пасивів нефінансового сектора ЄС складає 27,9 %, що є дуже схожим до ситуації у Японії (28,1 %), водночас у США – частка кредитів складає лише 12,6 %. Стосовно фондового залучення фінансових ресурсів (акції та облігації) – його частка складає 57,3 %, що на 19,2 % менше від показників США.

Підкріпленням ідеї банкоцентричності ринку фінансових послуг ЄС є склад та структура боргового ринку, де основними посередниками виступають банки та уряди країн ЄС. Так, у 2015 році ринок

державних облігацій досяг 10,8 трлн. євро, а обсяг боргових цінних паперів, емітованих монетарними фінансовими інститутами склав – 6,9 трлн. євро або 55 % від ВВП країн ЄС. Натомість частка реального сектора економіки була не значною – 7,6 %. Таким чином, фінансові посередники, переважно банки, залучаючи фінансові ресурси на європейському фондовому ринку, фінансують один одного з метою подальшої трансформації цього ресурсу у фінансові послуги (кредити та депозити) для підприємств та домогосподарств Спільноти [7]. Банки з часткою у 52 % активів фінансових посередників, займають домінуючу роль майже в усіх країнах ЄС. У 20 країнах-членах ЄС частка банків на ринку капіталу складає понад 50 %, у 8 – понад 75 %. Виключенням із тенденції є Ірландія, Нідерланди, Мальта та Люксембург, де переважна частка активів сформована інвестиційними фондами. Водночас частка страхових та пенсійних активів є незначною – у середньому 7,5 % та 4,3 % відповідно, що знову таки свідчить про низький рівень розвитку небанківських фінансових установ у країнах ЄС (рис. 3).

Відмітимо, що аналогічно до розподілу фінансових активів, частка банківського фінансування суб'єктів реального сектора економіки також відрізняється між країнами ЄС. Найбільшою мірою на кредити банків орієнтуються компанії Греції, водночас найменша залежність від банків спостерігається у Великобританії. Дана частка тісно корелює з наявністю та розвиненістю місцевого фондового ринку та можливостей компаній по виходу на нього (наприклад у Великобританії успішно функціонує Лондонська фондова біржа з ринковою капіталізацією у понад 6 трлн. євро, у Німеччині – Франкфуртська з капіталізацією у понад 2 трлн. євро, у Польщі – Варшавська з капіталізацією у понад 400 млрд. євро) [8].

Незважаючи на існування єдиного ринку, вартість банківського кредитування суттєво відрізняється між країнами Європейського Союзу. Враховуючи високий рівень орієнтації суб'єктів підприємництва, особливо представників малого бізнесу, на отримання банківських кредитів, це створює нерівні умови для розвитку економік Співтовариства та стримує подальший процес інтеграції. Найвищі середні ставки кредитування для підприємств реального сектора економіки спостерігалися у Кіпрі та Греції (5,49 % та 5,19 %

відповідно), водночас найнижчі – у Люксембурзі та Франції (1,51 % та 1,79 %) (рис. 4).

Вартість кредитування суттєво залежить від економічного розвитку країни ЄС та рівня її суверенного ризику, дефолту (Греція та Кіпр мають одні з найбільших розміри державного боргу), а також наявності інших альтернативних джерел отримання фінансування для бізнесу.

У цілому відмітимо, що більше третини суб'єктів малого бізнесу у ЄС відчувають проблеми з доступом до банківського фінансування [9]. Причому знову ж таки спостерігається кореляція між доступом до кредитування та середнім розміром відсоткової ставки. Наприклад, у Греції понад 60 % малих підприємств відчували проблеми з доступом до фінансових ресурсів, натомість у Німеччині лише 29 %, Іспанії – 35 %, Італії – 42 %. На доступ до кредитування також впливає рівень розвитку та філіальна представленість банків у країнах ЄС. Так, найбільшу мережу дочірніх банків мають банки, що зареєстровані у Франції (24 банки), Нідерландах (22 банки), Німеччині (21 банк). У той час як у багатьох країнах Східної Європи (Польща, Словаччина, Румунія та ін.) взагалі відсутні дочірні банки за кордоном. Водночас у найбільш розвинутих країнах банківська концентрація (частка 3-ох найбільших банків) як правило значно вища, ніж в інших країнах: у Нідерландах – 85,2 %, Німеччині – 73,8 %, Франції – 60,4 %, а в Польщі – 38,1 %, Болгарії – 44 %, Латвії – 50,7 %.

Досить очікуваним є те, що серед топ-20 найбільших фінансових посередників у сферах банківських, страхових, пенсійних та інвестиційних послуг займають компанії із найрозвинутіших країн ЄС [10].

Так, перше місце серед банків з розміром активів у понад 3 трлн. євро займає французький банк BNP Paribas, а серед страхових компаній – ірландська AXA з обсягом активів у 720 млрд. євро. Загалом 5 серед топ-20 банків є резидентами Франції (BNP Paribas, Credit Agricole Group, Societe Generale, BPCE SA), 4 – Великобританії (HSBC Holdings Plc, Barclays Plc, Royal Bank of Scotland, Lloyds Banking Group), по 2 – Німеччині (Deutsche Bank AG, Commerzbank AG), Нідерландів (ING Bank, Rabobank Nederland-Rabobank Group), Іспанії (Banco Santander SA, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA), по 1 – Швеції (Nordea Bank AB), Бельгії (Dexia), Данії (Danske

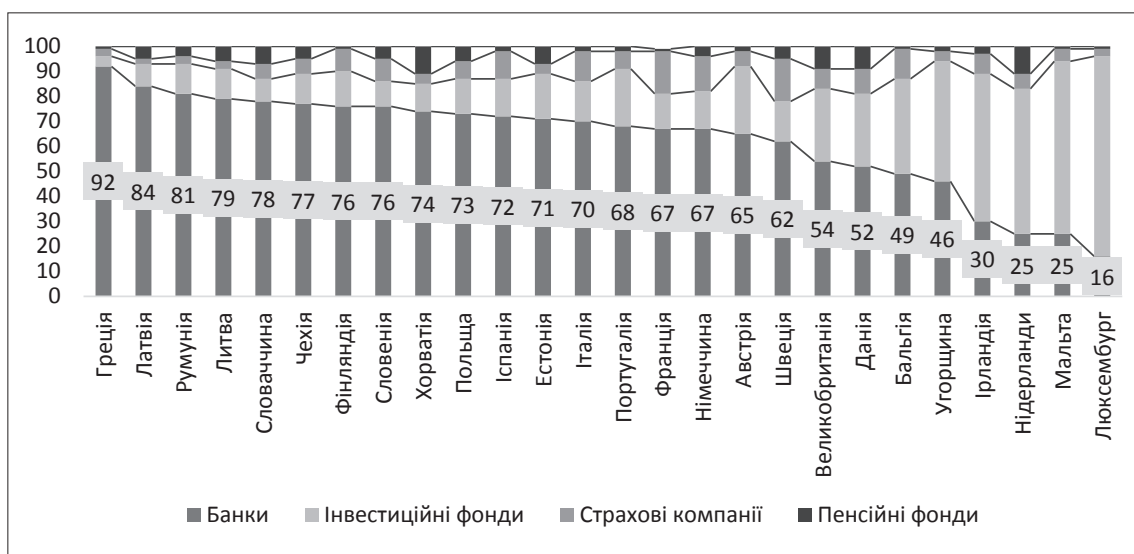

Рис. 3. Розподіл фінансових активів між фінансовими посередниками у країнах ЄС у 2015 р., %

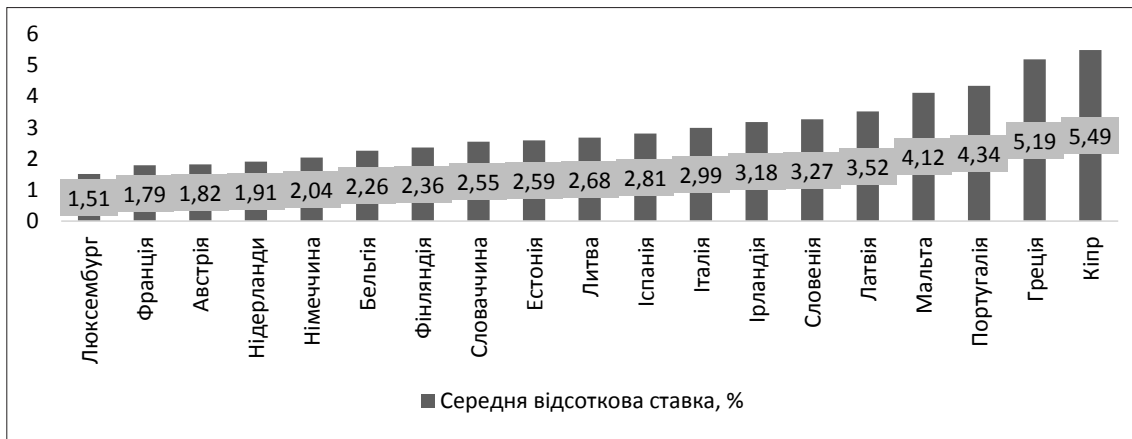

Рис. 4. Середня відсоткова ставка по виданим кредитам нефінансовим компаніям у країнах ЄС у 2015 р., %

Bank A/S). Стосовно страхового ринку, то найбільша кількість компаній зі списку походять з Великобританії – 7 (*AVIVA Plc, Legal & General Group, Prudential Plc, Old Mutual Plc, Standard Life plc, Resolution Limited*), по 4 компанії з Нідерландів (*Aegon NV, ING Verzekeringen NV, Stichting Pensioenfonds ABP, SNS – Reaal NV*) та Німеччини (*Allianz SE, Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft, ERGO Versicherungsgruppe AG, Talanx Aktiengesellschaft*), 3 з Франції (*CNP Assurances, Predica, BNP Paribas Cardiff*), по 1 з Італії (*Generali Assicurazioni*) та Ірландії (*AXA*).

На відміну від ринку банківських та страхових послуг, ринок пенсійного забезпечення контролюється переважно компаніями зі Скандинавських країн: Норвегія (*Norway Government Pension Fund Global, Kommunal Landspensjonskasse, Vital Forsikring ASA*), Данія (*Arbejdsmarkedets Tillaegspension, Sampensionen KP Life Insurance, Danica Pension*) та Швеція (*Alecta, Tredje AP-fond, AMF Pensions*), Фінляндія (*Varma Mutual Pension Insurance, Ilmarinen Pension Insurance*). Натомість в Нідерландах функціонують 4 компанії-пенсійні фонди (*ABP, Pensioenfonds Zorg en Welzijn, Pensioenfonds Metal en Techniek, VpfBOUW*), по 2 компанії в Німеччині (*BVV, BVK=Bayerische Versorgungskammer*) та Великобританії (*BT group plc, PFA Holdings A/S*), 1 компанія походить з Іспанії (*Reserva de la Seguridad Social*). Це не є дивним, враховуючи рівень розвитку соціального захисту у даних країнах.

Стосовно послуг з управління активами, то лідером на ньому є Великобританія – 6 компаній (*UBS Global Asset Management, Legal & General Investment Management, HSBC Global Asset Management, Aviva Investors, M7G Investments, Schroder Investment Management*), по 4 компанії родом з Німеччини (*Allianz Global Investors, Deutsche Asset Management, MEAG Munich Ergo Asset Management, Union Investment*) та Франції (*Amundi Group, BNP Paribas Investment Partners, Natixis Global Asset Management, AXA Investment Managers*), по 3 – з Нідерландів (*ING Investment Management, APG, AEGON Asset Management*) та Італії (*Generali Investments, Pioneer Global Asset Management, Eurizon Capital*).

Таким чином, можемо відмітити, що динаміку розвитку ринку фінансових послуг у Європейському Союзі задають менше третини найрозвинутіших країн. Причому якщо пенсійні послуги більшою мірою зосе-

реджені у Скандинавських країнах, то інші сфери ринку фінансових послуг контролюються Великобританією, Францією, Німеччиною та Нідерландами.

Також, ознакою розвитку ринку фінансових послуг є наявність компаній, що функціонують як у банківському секторі, так і в секторі небанківських фінансових послуг. Такі компанії прийнято називати фінансовими супермаркетами чи конгломератами. Прикладом такої інтегрованої діяльності є *BNP Paribas, ING, Allianz, AXA, SEB* та інші.

Варто відмітити, що європейські фінансові супермаркети активно інвестують в український ринок фінансових послуг, що є свідченням поступової інтеграції вітчизняного фінансового ринку до європейського [11; 12] (табл. 1).

Як бачимо, ключовими об'єктами для інвестування виступають страхові компанії. Водночас 4 конгломерати – *BNP Paribas S.A.* (Франція), *ING* (Нідерланди), *RZB-UNIQA* (Австрія) та *SEB* (Швеція) представлені в різних сегментах ринку фінансових послуг України. Поряд зі страховим напрямком дані компанії активно розвивають банківський сегмент («Укрсиббанк», «ІНГ Банк Україна», «Райффайзен Банк Аваль») та ринок інвестиційного управління (КУА «Укрсиб Ессет Менеджмент», ТОВ «Українська лізингова компанія»; ТОВ «Райффайзен Інвестмент», ТОВ КУА «Райффайзен Аваль»; КУА «СЕБ Ессет Менеджмент Україна», ЗНКІФ «СЕБ Фонд акцій», ПІДІФ «СЕБ фонд збалансований», ПІДІФ «СЕБ фонд грошовий ринок»). Це засвідчує наявність ознак фінансової конвергенції як форми інтеграції вітчизняного ринку фінансових послуг у європейський фінансовий простір.

Також активно представлені на ринку кредитування в Україні Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР).

Зазначимо, що ЄІБ [13] є одним із найбільш важливих фінансових інститутів ЄС. Він був заснований в 1958 році (відповідно до Римської угоди про створення Європейської Економічної Спільноти) з метою забезпечення фінансування загальноєвропейських проектів (будівництво залізниць, автодоріг, аеропортів, проектів захисту навколишнього середовища) і кредитування малого бізнесу. Традиційно ЄІБ відповідає за інфраструктурні проекти в ЄС – транспорт, енергетику, промисловість, проте на даний час він поширює свої інтереси на сферу енергетичної без-

Таблиця 1

Інвестиції міжнародних фінансових конгломератів на ринку фінансових послуг України

Міжнародний фінансовий конгломерат	Країна походження	Фінансові посередники, якими володіє в Україні		
		Банківський сектор	Страховий сектор	Інвестиційний сектор
Allianz	Німеччина	–	СК «Allianz», СК «Allianz Life»	–
AXA	Бельгія	–	СК «АХАСтрахування», СК «АХАУкраїна»	–
BNP Paribas S.A.	Франція	«Укрсиббанк»	СК «Кардіф», СК «КардіфЖиття», СК «АХАСтрахування», СК «АХАУкраїна»	ЗАТ КУА «Укрсиб Ессет Менеджмент», ТОВ «Українська лізингова компанія»
Generali	Італія	–	СК «ДженераліГарант», СК «ДженераліГарант Страхування Життя»	–
ING	Нідерланди	«ІНГ Банк Україна»	СК «ІНГ ЖиттяУкраїна»	–
RZB-UNIQA	Австрія	«Райффайзен Банк Аваль»	СК «УнікаЖиття», СК «Уніка»	ТОВ «РайффайзенІнвестмент», ТОВ КУА «РайффайзенАваль»
SEB	Швеція	«СЕБ-Банк» (вийшли з ринку)	СК «СЕБ ЛайфЮкрейн»	КУА «СЕБ ЕссетМенеджмент Україна», ЗНКІФ «СЕБФонд акцій», ПДІФ «СЕБ фондбалансований», ПДІФ «СЕБ фондгрошовий ринок»
Petr Kellner (PPF)	Чехія	–	«Хоум КредитСтрахування»	–
GRAWE	Австрія	–	«Граве Україна», «Граве Україна Страхування життя»	–
ERGO	Німеччина	–	СК «ЮТИКО»	–

Таблиця 2

Приклади інвестиційних проектів ЄБРР в Україні

Назва проекту	Бізнес-сектор	Інвестиції ЄБРР, млн. євро.	Цілі проекту
Kronospan UA modernisation	Виробництво і послуги	40	Модернізація обладнання
Yuzhny Grain Terminal	Транспорт	37	Розробка нового зернового терміналу з річною пропускною спроможністю до 5,0 млн. т зерна.
UCSF: Nibulon	Агробізнес	26	Потреби в оборотному капіталі пов'язані з сільськогосподарсько-сировинними торговими операціями.
Unicredit Leasing Ukraine	Лізинг	19,6	Боргове фінансування для підтримки малого і середнього бізнесу, здійснення лізингу та енергетичних проектів з підвищення ефективності
Karpatyski Wind Farm	Електро-енергетика	7,6	Розробка, будівництво та експлуатація 9.9 мВт вітроелектростанції недалеко від міста Старий Самбір у Львівській області
Chernivtsi District Heating Project	Муніципальна та екологічна інфраструктура	7	Кредит для установки індивідуальних теплових підстанцій, біопаливних котлів, модернізації котлів
Odessa IT Centre	Нерухомість і туризм	4,9	Реконструкція офісної будівлі в Одесі, яка буде здаватися в оренду місцевим і міжнародним ІТ – компаніям

пеки і стимулювання розвитку приватного сектору. Наприклад, у 2014 році ЄІВ профінансував інвестиційні проекти на суму 80,3 млрд. євро. З них 31 % – на розвиток малого підприємництва; 26 % – на розвиток інфраструктури; 24 % – інвестиції в екологічні проекти; 18 % – вкладення в інноваційні проекти, наукові дослідження. Майже 8 млрд. євро виділялося на кредитування проектів за межами ЄС в країнах-партнерах. Так, в Україні у 2014 році ЄІВ надав кредит у розмірі 50 млн. євро ТОВ «Астарт-Київ» на підвищення ефективності використання ресурсів агропромислового комплексу та покращення рівня продовольчої безпеки підприємства. Також було профінансовано такі проекти як «Реконструкція, капремонт і технічне переоснащення магістрального газопроводу «Уренгой – Помари – Ужгород» (кредитори ЄІВ та ЄБРР – по 150 млн. євро), кредитна лінія для малого та середнього бізнесу (25 до 40 проектів) у сфері поліпшення енергоефективності (ЄІВ –

400 млн. євро), «Надзвичайна кредитна програма для України» (ЄІВ – 200 млн. євро).

ЄБРР [14] – це міжнародний фінансово-кредитний інститут, що фінансує проекти сприяння ринковим реформам та розвитку приватного підприємництва у «перехідних країнах» та країнах, що розвиваються. Ідея створення банку виникла у 1989 році. Головним його завданням було реформування країн бывшего соціалістичного табору на ринкових засадах. Свою роботу ЄБРР розпочав у 1991 році зі штаб-квартирою у Лондоні. Акціонерами Банку є 64 країни, Європейська комісія та Європейський інвестиційний банк. Капітал банку понад 30 млрд. євро., з яких країнам ЄС належить 55% капіталу, США – 10%, Японії – 8%, країнам операцій – 12% (у тому числі Україні – 0,8%), іншим акціонерам – 15%. Кожна країна-член представлена у Раді керуючих та Раді директорів Банку. В Україні ЄБРР має дипломатичний статус і статус привілейованого кредитора.

ЄБРР є стратегічним кредитором українського бізнесу. До кінця 2015 року ним було реалізовано 346 проектів на суму 7,4 млрд. євро. Таким чином, ЄБРР зайняв 58% інвестицій приватного сектора. Сферами кредитування є енергетика (24% від поточного портфеля ЄБРР), фінансові установи (23%), промисловість, торгівля та агропромисловий комплекс (27%), інфраструктура (26%). Приклади інвестиційних проектів ЄБРР в Україні, представлені в таблиці 2.

Висновки з проведеного дослідження. Відповідно до матеріалів проведеного дослідження можемо зробити висновок, що стан та тенденції розвитку ринку фінансових послуг в Європейському Союзі більшою мірою формуються завдяки діяльності банківських фінансових установ, кредити яких є домінуючим джерелом фінансових ресурсів як для суб'єктів господарювання, так і для домогосподарств. Визначено, що абсолютна більшість активів ринку формуються фінансовими посередниками, що зареєстровані в найбільш розвинутих країнах ЄС, а саме Франції, Німеччини, Великобританії та Нідерландах. Відмітимо, що фінансові компанії з ЄС є активними учасниками вітчизняного ринку фінансових послуг (BNP Paribas S.A., ING, AXA та інші).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Некрасов А. И. Основы правового регулирования политики Европейского Союза в области финансовых услуг / А. И. Некрасов // Международное право и международные организации, № 2; 2013. – С. 210-219.
2. Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / наук. ред. канд. екон. наук Р. Пукала і докт. екон. наук, проф. Н. М. Внучкова. – Харків : ТО Ексклюзив, 2016. – 166 с. (Укр. мова, передмова – польська мова).
3. Горюнова Є. О. Євроінтеграція : навч. посіб. / Є. О. Горюнова. – К. : Академвидав, 2013. – 224 с. – (Серія «Альма-матер»).
4. Європейська інтеграція [текст] навч. посіб. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко ; [М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко, І. І. Д'яконова та ін.]. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 344 с.
5. Офіційний сайт Європейського центрального банку. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu>.
6. Building a Capital Markets Union – Eurosystem contribution to the European Commission's Green Paper. European Central Bank (ECB), 2015. Available from: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/150521_eurosystem_contribution_to_green_paper_-_building_a_cmuen.pdf.
7. Capital Markets Union: Integration of Capital Markets in the European Union. PWC Analytical report. Available from: <https://www.pwc.com/gx/en/banking-capital-markets/pdf/cmu-report-sept-2015.pdf>.
8. Thimann C. Financial Sectors in EU Accession Countries. European Central Bank. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialsectorseuaccessionen.pdf?592cfa2cb97ab362f427600c8f216668>.
9. Lagoa S. Financial institutions and supply of financial services in the European microcredit market: a survey of selected countries' experiences. Fessud, Working Paper Series, No 73. Available from: http://fessud.eu/wp-content/uploads/2013/04/Financial-institutions-supply-of-financial-services_European-microcredit-market_WP-73.pdf.
10. Non-bank financial institutions: Assessment of their impact on the stability of the financial system. European Commission, Economic papers 472. Available from: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2012/pdf/ecp472_en.pdf
11. Інтеграційні процеси на фінансовому ринку України: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова, д-ра екон. наук І. О. Школьник і д-ра екон. наук Ф. Павелки ; [А. О. Єпіфанов, І. О. Школьник, Ф. Павелка та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 258 с.
12. Кремень В.М. Діяльність фінансових конгломератів на фінансовому ринку України : дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит : захист 30.10.2009 / В.М. Кремень; наук. керівник І.О. Школьник. – Суми: Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2009. – 242 [4] с.
13. Офіційний сайт Європейського інвестиційного банк. – Режим доступу: <http://www.eib.org/>.
14. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції та розвитку. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/ru/home.html>.